

GÖSTA BOHMAN:

Klagovisa denna torra och kalla vår

De många åren med socialdemokratisk regering har lett till att svensken förlorat sin individuella frihet, skriver Gösta Bohman i denna artikel vars rubrik formulerats fritt efter Lars Wivallius.

Många har resignerat. Men systemet med höga skatter, stort bidragsberoende och enorm skattefinansierad sektor knakar i fogarna. De socialdemokratiska myterna avslöjas en efter en. Politiken överensstämmer inte med majoritetens åsikter i fråga om t ex familjen och vården.

Regeringspolitiken avgörs av valresultatet. Varenda röstberättigad har ett demokratiskt ansvar för Sveriges framtid.

Riksdagsman Gösta Bohman har varit ekonomiminister och ordförande i Moderata Samlingspartiet.

Nu nalkas ljuve sommar, då gräs och örter grov." — Allt folk går nu i väntans tider fyllda av förhoppningar och förväntningar på solvarma dagar och ljumma nätter. Allt annat skjuts i bakgrunden för denna vinterfolkets gemensamma längtan.

Att Sverige står inför ett viktigt riksdagsval och att alla röstberättigade medborgare då har den enda möjlighet som i demokratin Sverige erbjuds dem att avgöra vad som skall hända under de därefter följande tre åren, detta tycks alltså vara underordnat semesterplaner och väderleksförväntningar. Förstrött kastas några blickar på valaffischer och torgmötetalarer. "Javisst, det är val i år. Men just nu angår det inte mig" — så tycks de flesta resonera. Trots att valet angår oss alla, strängt taget mer än någonting annat. Det är ju i allmänna val vi äntligen får tillfälle att inte bara tala om hur vi vill ha det. Utan också genom våra röster bestämma hur det skall bli. Hur vårt lands ekonomi skall utvecklas. Hur dess trygghet mot omvärlden skall garanteras. Hur våra sociala förpliktelser skall uppfyllas. Hur vi som enskilda medborgare skall få forma vår tillvaro och vårt liv på det sätt som motsvarar våra behov och våra innersta önsknings. På valdagen är det vi — inte politikerna — som är herrar i huset.

Likgiltigheten brer ut sig

Allt detta och mycket annat tycks de allra flesta skjuta undan med påfallande och ökande likgiltighet. Vad beror det på? Vad kommer det sig att det folk från vilket "all offentlig makt" enligt den svenska grundlagen utgår, framstår som så passivt inför den allra viktigaste uppgift en en-

skild väljare i en fri demokrati fått sig anförtrodd?

Hur kan du påstå något sådant? frågar många läsare. Vi har ju högt valdeltagande i Sverige. Bland de högsta i världen!

Ja, visst har vi det. Men numera tydligen mer av slentrian och tradition än av genuint politiskt intresse och kunskaper om politikens innehåll. Alla objektiva analytiker är överens. Alla forskningsresultat stämmer med det intryck som politikerna själva — om de vill se och lyssna på vad som händer — inte kan undfly. Fil dr Lorentz Lyttkens, som mer än de flesta ägnat sig åt att studera svenskens syn på politiken, är övertygande bestämd i sina slutsatser. Han varnar i sin senaste bok "Politikens klichéer och människans ansikte" för en utveckling som leder de enskilda människorna bort från politiken. Han pekar på skillnaden mellan dagens Sverige och 1960-talets samhällsbild byggd på samsyn, harmoni och framtidsoptimism. Dagens samhällsklimat präglas däremot "av vilshenhet, oro och egendomlig ljumhet. Rätt få människor tycks finna något värt att kämpa för, värt att göra motstånd mot. Kanske beror det på att de flesta har det så pass bra att det inte finns något som väcker motståndsviljan, kanske har det sin grund i en förvirring beträffande vad som är värt att kämpa för — en sorts välfärdens värdetomhet. Troligen är det både och."

Lyttkens talar om förvaltningsteknokratins ökande inflytande och menar att "politikens utvidgning innebär politikernas försvagning". Politik är kanhända att vilja — skriver han — "men vad bestämmer den politiska viljan"? Människor behöver visserligen politiken för sina drömmars skull men idag, då "det upp-

ifrån mobiliserade etablissemangen har allt mindre med drömmarna att göra", då drömmer människorna "sina egna drömmar utanför det politiska systemet..." "Politiken lösgör sig långsamt men successivt från flertalets vardag. Det är inte främst så att människor drar sig undan politiken utan politiken som drar sig undan människorna."

Under 1970-talet ökade antalet kommunala tjänster med 100 varje dag.

Den offentliga strukturförändringen

Det fasta täta grenverk som den svenska samhällseken en gång skyddande utsträckte över folket i den svenska modellen välfärdsländ har börjat förtvina. Detta är inte resultatet av en enstaka Bartolomeistorm, inte av en plötsligt drabbande sjukdom eller av förtärande insektsangrepp. Utan av en klimatförändring som hämmat de växtbetingelser som en gång gav trädet dess näring och styrka. Förvånande är emellertid att flertalet sommarbadande svenskar varken observerat eller tänkt på att nedbrytningsperioden varit relativt kort. Att torkans år inföll i stort sett mellan 1960-talets sista år och 1970-talets första.

Under dessa år tog den offentliga strukturförändringen sin början. Det var då som antalet verksamma i den privata sektorn — i industri och näringsliv — snabbt, ja nära nog brutalt, minskade och den skattefinansierade allmänna sektorn svindlande fort ökade i omfång med nära 800 000 personer. Under 1970-talet ökade antalet kommunala tjänster med 100 varje dag. Produktions- och produktivi-

tetsökningen i vårt land avtog. Sverige — som tidigare i många hänseenden varit världsledande — föll alltmera på den internationella värdeskalan. Från att ha varit världsbäst blev vi nära nog världssämst. Allt enligt tillgänglig statistik.

Men synbarligen inte i folkopinionens ögon! Vårt folk tycks alltjämt leva i den föreställning som den tidens starka politiska parti lyckats inympa, att Sverige är folkhemmets, välfärdssamhällets och den starka samhällsekonominns förlovade nation.

Subventionssystemet kostade redan i början av 1980 drygt 100 miljarder och svarar för i runt tal 75 % av den privata konsumtionen.

Kalla siffror borde kyla ned välfärds-optimisterna. Under hundra år — från 1870 till 1970 — hade vårt land den snabbaste ekonomiska utvecklingen i hela världen, näst Japan. Mellan 1970 och 1980 blev tillväxten den lägsta per invånare i hela OECD-området. Någoting måste alltså ha skett eller tagit sin början kring skiftet mellan 1960- och 1970-tal. Utöver förändringar i världskonjunkturen bl a följande: Våldiga resurser fördes över från skapande företag och enskilda till den offentliga sektorn. Produktions-takten gick snabbt ned. Det enskilda sparandet sjönk, liksom också prestations- och arbetslust till följd av en alltmer förödande högskattepolitik. En fortgående politisering och kollektivisering av det svenska samhället lade ansvaret för ny-skapande och utveckling i allt högre grad på politiker och politiserade förvaltning-ar.

Beroende av subventioner och bidrag

Under denna utvecklingsfas började människorna bli alltmera resignerade. De vände sig bort från det politiska livet, som blev komplicerat, svårförståeligt och obegripligt. Utanförståendekänslan ökade. En allmän låt-gå-mentalitet utbredde sig präglad av uppfattningen att det nog går bra ändå, samt att vi — enligt Jantelagen — inte skall lägga oss i.

Storebror tar nog hand om oss. Vi kan ju inte längre leva på våra löner och har blivit alltmer beroende av offentliga subventioner och bidrag. Subventionssystemet kostade redan i början av 1980 drygt 100 miljarder kronor och svarar för i runt tal 75 procent av den privata konsumtionen.

Och ändå — eller kanske därför — kan svensken sjunga: "Hå-hå-ja-ja, jag har det så bra. Jag ligger på soffan för så ska det va!" Och dessutom säga till Good Morning America's TV-team att det inte gör så mycket att vi har höga skatter. Vi får ju så mycket tillbaka av våra skattepengar.

Jag undrar vad det är för slags människor som informerat — eller instruerat — det amerikanska TV-folket om det svenska skattesystemet. Och som kunnat avhålla sig från att tala om allt elände som detta skapat. För den enskildes moral. För dennes möjligheter att utan bidrag leva på sin lön. För vår samhällsekonomi. För att stimulera begåvat folk för högre studier. För forskning och vetenskapliga insatser inom landet. Och för mycket, mycket annat. Hur har "instruktörerna" kunnat låta bli att tala om hur mycket pengar som rinner bort på vägen från skattebetalaren till bidragstagaren? I fråga om skatteadministration. I fråga om kontrollanter. Och i

fråga om merkostnader för företagens och de enskilda skattebetalarnas egen "skatteadministration".

Politiker contra enskilda

Jan Troells särpräglade — poetiska och provokativa — film "Sagolandet" var inte avsedd att vara partipolitisk. Just därför gjorde den desto större intryck — just politiskt. Den tecknade en skrämmande kontrast mellan *å ena sidan* självbelåtna svenska politiker och medborgare, som talade om hur bra de hade det och hur bra Sverige var, samt *å den andra* ligkiltighet, passivitet, främlingskap och otrygghet. Den markerade nästan övertydligt skillnaden mellan trosvissa politiker — Ingvar Carlsson och Tage Erlander — samt den amerikanske författaren och filosofen Rollo May. Det var denne — inte de två politikerna — som i filmen kom att föra den *enskilda* svenskens talan. Medan de två politikerna talade om kollektiv välfärd, kollektiv trygghet och kollektiv solidaritet. Utan tanke uppenbarligen på Tage Danielssons ord, medan han ännu befann sig hos oss, att "solidariteten håller på att utrotas i avsikt att ersättas av lojalitet mot högre makt". Samt att ett kollektiv ingenting annat är än summan av sina individer. "Värnar man inte om individens frihet, kan man ännu mindre värna om kollektivets."

Rollo May sade sig vara skrämdd av vad han sett i Sverige. Han pekade på de negativa följder som måste följa när staten tog på sig allt fler uppgifter och medborgarna blev vana att inte tänka och handla själva. Han ställde "organisationsmänniskor" mot enskilda skapande individer. Han varnade för slagord som "frihet, jämlikhet

och broderskap" och menade att försök att förverkliga utopier i regel lett inte bara till besvikelser utan också till död och lidande.

Allt medan Ingvar Carlsson medgav att vi visst borde debattera frihet — "åtminstone en gång vart tionde år".

Förlusten av individuell frihet

En lång rad andra utländska kritiker — säkert objektiva och drivna av strävan att finna sanningen bakom begreppet "den svenska modellen" — har beskrivit svenskens förlust av individuell frihet och av

Socialdemokraterna har skaffat sig monopol på det Goda.

möjligheterna att ta ansvar för sitt eget liv. En bland de många är den ansedde radikale västtyske journalisten Hans-Magnus Enzensberger. Han talar om det monopol på "det Goda" som socialdemokraterna förskaffat sig. Som det enda parti som "står för solidaritet och jämlikhet, för hjälp och beskydd, för rättvisa och ansändighet". Samtidigt som partiet invagat människorna i föreställningen att sådana ting kan bara "samhället" garantera dem. Det vill säga bara det samhällsbygge som socialdemokraterna stått för. Partiet har sökt och lyckats förskaffa sig — säger han — "en moralisk immunitet som inte existerar i andra samhällen".

Visst har han rätt. Men vad beror detta verklighetsförfalskningens evangelium på? Jo, menar författaren Lars Gustafsson — och många med honom — på att socialdemokraterna regerat landet så länge och förskaffat sig sådan makt och sådant

inflytande i hela Organisationsverige, att de kunnat inmuta privilegiet att formulera och bestämma vilka problem som skall diskuteras. De styr debatten på sina villkor och i den riktning som passar deras partipolitiska strävanden. Och massmedia följer snällt med. Ibland omedvetet och spontant som Pavlovs hundar lyssnar de till maktens signaler. Men ofta medvetet, därför att de lärt sig tänka och se problemen på det sätt socialdemokraterna anvisat. De vet var den politiska makten har sitt säte.

Detta har möjliggjorts — eller underlättats — av den politiska passiviseringen av vårt folk under de senaste årtiondena. Försåvitt inte den politiska ligkiltigheten i stället skall ses som en konsekvens av den debathierarki som socialdemokraterna lyckats förskaffa sig. Om det bara är det partiet som står för "det Goda", vad har då väljarna i gemen att sätta upp däremot. Den goda staten i socialdemokratisk tappning tar ju hand om oss alla. Från vaggan till graven!

Särskilt allvarliga blir följderna när det regeringsparti som bär det yttersta ansvaret för landets trygghet i eget intresse vädjar till eller söker skapa en opinion som kan växa sig så stark att regeringen till sist förlorar den handlingsfrihet och den verklighetsförankring som utgör underlag för allt offentligt ansvarstagande. Därmed skapas en grogrund för hyckleri och dubbelmoral som inte bara minskar förtroendet för de styrande utan också kan befaras leda landet in på vägar som utsätter den nationella säkerheten och den offentliga moralen för allt större påfrestningar. Här om ger dagens svenska säkerhets- och försvarspolitik klara vittnesbörd.

På 60-talet kunde man ännu säga —

skrev författaren Anders Ehnmark för bara några dagar sedan — "att staten det är vi". I dag — tillade han — är det "en självklarhet att staten det är dom".

Den offentliga moralupplösningen har smittat av sig på de stora organisationerna och på människorna i gemen. Det är inte besynnerligt om medborgarna reagerar efter måttet av förmåga. De försöker försvara sig mot ingrepp som de anser strida mot sin rättsuppfattning. De försöker planera sitt liv för att undgå följderna av de allt flera nya påhitt som ser dagens ljus.

Politisk mytbildning

Det "problemformuleringsprivilegium" som Lars Gustafsson talade om har möjliggjort den politiska mytbildning som socialdemokraterna visat sig vara mästare i. Hur skall man eljest kunna förklara den historieskrivning som de etablerat och som slagit rot i vida kretsar. Jag syftar bl a på myten om det svenska välfärdssamhället samt att detta byggts upp av socialdemokraterna. Myten att bara socialdemokrater kan garantera välfärd. Myten att den svenska välfärden är långt mer välsignelsebringande än motsvarande system i andra länder. Samt på myten att det bara är socialdemokraterna som före ett val kan ge väljarna klart besked om vilken politik som kommer att föras i landet efter en valseger. Hela mytpaketet är och förblir en förfalskning av verkligheten.

Vårdpolitiken har misslyckats

Inom vårdsektorn lägger Sverige ned mer pengar än alla andra nationer, näst Förenta staterna. Men då det gäller kvaliteten på vården ligger vårt land långt ned i na-

tionstabellen. Idag är det inte bara utanför systembolagets butiker som köerna ringlar sig. Utan också utanför de stora sjukvårdsinrättningarna, vilka har monopol på en service som visat sig vara alltmer bristfällig.

Själva systemet knakar i fogarna. Alternativ, konkurrens och kostnadsmedvetande saknas i stor utsträckning. Skattebelastningen försvårar eller omöjliggör en rationell personalpolitik. Av skatteskal arbetar allt fler på halvtid. De anställda tar av samma skäl i regel inte ut övertidsersättning i pengar utan i fritid. Ju mer ambitiöst de arbetar, desto mer förlorar vårdinrättningarna i arbetstimmar. Den solidariska lönepolitiken — som minst av allt är solidarisk i ordets verkliga mening — har alltför länge förhindrat de löner efter kvalitet och prestation som inte minst vårdsektorn behöver.

Vårdpolitiken har byråkratiserats och överadministrerats på ett sätt som drabbar sjuka och vård sökande människor. Det s k KRON-projektet — den statliga utredning som hade till uppgift att kartlägga kostnaderna för offentliga tjänster i Norden — bekräftar att de svenska kostnaderna över lag är betydligt högre — i vissa fall dubbelt så höga — som kostnaderna i de övriga nordiska länderna. Utan att den svenska kvaliteten är högre.

En av A-pressens kunnigaste och mest stridbara chefredaktörer — Berndt Ahlquist vid den socialdemokratiska tidningen Östra Småland — tog i slutet av april bladet från munnen i en krönika i tidskriften Metallarbetaren:

— Det är inte pengar som saknas. Det är hela det svenska vårdsystemet det är fel på. Framför allt landstingen — ”vår tids dinosaurer”. Organisationer ”som ingen

längre har någon kontroll över”. De resurser som de folkvalda ställer till förfogande ”fördelas på tjänstemannabyråkratins — inte de sjukas — villkor”. Ju mera friska pengar som kastas in i gapet på dinosaurerna, desto mer oformliga blir de, ännu mer orörliga och ännu mer otjänliga för sitt ändamål.

Svensk vårdpolitik kommer aldrig att lyckas — detta är Ahlquists slutsats — ”så länge vi överlåter åt dinosaurer att sköta välfärdssystemets viktigaste komponent — värden av sjuka och gamla”.

Den grundläggande socialdemokratiska världsbäst-myten på vårdpolitikens område får därmed anses avsågad.

Myterna avslöjas

På samma sätt förhåller det sig i fråga om vårt omfattande bidrags- och subventionssystem. Inom den under finansdepartementet arbetande s k ESO-gruppen angriper fil dr Kurt Wickman i en forskningsrapport hela det stödsystem som socialdemokraterna anser vara det mest trygghetsskapande i hela världen. Wickman gör efter sina analyser gällande att en genomgripande reform är nödvändig. Subventioner är ineffektiva. De stör marknaden. De hamnar hos de rika i högre grad än hos behövande. De är lätta att införa men svåra att avskaffa.

Kurt Wickman jämför med droger: ”Subventioner är gentemot samhällsekonomin som droger gentemot en människa. Den första effekten är en lyckokänsla. Men så småningom kommer eftertankarna, och till sist kan man inte sluta på grund av abstinensbesvär. Sluteffekten blir att samhällsekonomin liksom människokroppen bryts ner.”

Och det borgerliga vanstyret under åren 1976–1982! Ja, även detta kan hänföras till myternas värld. Alla fakta, alla objektiva forskare – ja, i ljusa stunder även Kjell-Olof Feldts egna bekännelser – vittnar om att de borgerliga regeringarna – om hänsyn tas till utgångsläget och de väldiga skillnaderna i de internationella konjunkturerna – bedrev en långt bättre ekonomisk politik än den som socialdemokraterna haft ansvaret för efter 1982.

Den s k överbyggningspolitik som den socialdemokratiska regeringen bedrev

Vad vet vi om den socialdemokratiska politiken efter valet?

åren närmast före 1976 blev katastrofal för vårt land. Den ledde till en ekonomisk kris allvarligare än någon efter andra världskrigets slut. Ändå drog sig Olof Palme inte för att hösten 1976 förklara att "sambällsekonomin var stark och statsfinanserna sunda" – ett i okunnighet eller i partipolitisk hänsynslöshet helt häpnadsväckande påstående. Det korresponderade väl med löftet att "ställa till med ett litet helvete för den borgerliga regeringen".

Studerar man närmare de förslag som socialdemokraterna sedan i opposition föreslog som alternativ till de dåvarande borgerliga regeringarnas politik, finner man samma uppseendeväckande hänsynslöshet eller ekonomiska okunnighet. Om socialdemokraterna fått genomföra vad de själva då förklarade sig önska, skulle följderna ha blivit rent förödande för vårt land.

(s) svek sina vallöften

Så till sist myten om den borgerliga splittringen och de borgerliga partiernas oförmåga att bilda regering! Samt ovissheten om den politik som en sådan regering skulle föra.

Ja, vad vet vi om den socialdemokratiska politiken efter valet? Precis lika litet som vi i 1985 års valrörelse visste om socialdemokratisk eftervalspolitik. Vi vet nu vad de genomförde. Vi vet nu hur många löften de brutit. Vi vet att de "frånstulit" pensionärerna 15–20 miljarder av deras hopsparade pengar. Vi vet att de berövade skärgårdarnas fiskande befolkning en del av deras äganderätt till fiskevatten. Utan principiell rätt till ersättning. Vi vet att de höjt skatterna med större belopp än någon annan svensk regering under en treårsperiod, trots att de utlovat oförändrat skattetryck. Vi vet att löften om inga nya "löntagarfonder" redan börjat brytas. Vi vet att det ena radikala förslaget efter det andra genomförts med kommunistiskt stöd och drabbat företag och enskilda. Vi vet att det svenska försvarets styrka inte återställts trots att hotet mot vår nationella trygghet under dessa år ökat. Vi vet att polisens resurser allvarligt urholkats, trots stigande brottslighet. Vi vet att vi verkligen inte visste mycket om sådant och mycket, mycket annat som blev följden av den socialdemokratiska valsegern 1985. En seger som i verkligheten var en förlust som gjorde partiet mer beroende av andra partier än det varit före valet.

Väljarna avgör regeringspolitiken

Att socialdemokraterna i årets val skulle kunna vinna absolut majoritet i riksdagen,

detta lär inte ens socialdemokraterna själva räkna med. Även med socialistisk majoritet i riksdagen lär socialdemokraterna bli beroende av andra mer eller mindre samarbetsvilliga medlöpare.

Enligt Sveriges grundlag utgår "all offentlig makt från folket". Makten förvaltas av riksdagen. Det är riksdagen — dess ledamöter och partier — som avgör vilken regering som skall styra landet. Valet gäller majoriteten i riksdagen. Valet gäller inte i första hand hur den regering skall se ut som skall styra landet efter den 18 september. Det är riksdagen som avgör detta och därmed om socialdemokraterna skall tvingas lämna kanslihuset.

När Ingvar Carlsson i debatt efter debatt, i uttalande efter uttalande kräver, att de borgerliga partierna *före* valet skall redovisa vilken borgerlig regering som skall regera *efter* valet och vilket program en sådan regering skall förverkliga, då står hans krav i strid med de grunder på vilka den svenska författningen vilar.

Detta vet han naturligtvis. Dummare är han inte. Men han utnyttjar sitt "problemformuleringsprivilegium" för att skapa ett intryck av ett slags demokratisk skyldighet för konkurrentpartier att offentliggöra alternativ till den socialdemokratiska eftervalspolitik om vilken vi idag inte kan veta något säkert. Annat än att den inflationistiska högskattepolitiken kommer att fullföljas. Den monopolinriktade kollektivistiska byråkratiseringen av vårt samhälle likaså. Samt att vi inte kan räkna med avreglering och ökad medborgerlig frihet och en mer medmänsklig välfärdspolitik byggd på hänsyn till den enskilda människans behov och önskemål.

På alla punkter i fråga om vilka vi vet någonting om socialdemokratisk politik

vet vi också lika mycket om borgerlig. Därför att just i dessa och andra därmed jämförliga frågor går en ideologisk skiljelinje mellan socialister och ickesocialister. Det är främst efter den skiljelinjen som väljarna har att gå till val av den riksdagsmajoritet som har att avgöra hur den regering skall formos som därefter skall tillträda samt vad dess regeringsförklaring skall innehålla. Detta är väljarnas sak. Det är väljarna som skall prioritera mellan partierna. Det är väljarnas önskelista som avgör regeringspolitikens innehåll.

Vart har den vanliga enskilda människan och hennes frihet tagit vägen i detta avhumaniserade Sverige?

Naturligtvis skulle en borgerlig *trepartiregering* snabbast och mest effektivt kunna förverkliga den borgerliga politik som väljarna må ha röstat fram. Men skulle svårigheter att skapa en trepartiregering föreligga, återstår andra alternativ — två- eller enpartiregering stödd på riksdagsmajoriteten. Det avgörande — jag återkommer därtill — är och förblir själva riksdagsmajoriteten. *Det är detta valet gäller.* Det är den som har att avsätta en socialdemokratisk regering som visat sig inte vara vuxen det ansvar en regering har för hela folkets frihet och oberoende. Och inte minst — för samhällsmoral, realism och sanning.

Riksdagsmajoriteten avspeglar väljarnas önskemål i viktiga samhällsfrågor och i angelägenheter som rör människors frihet, trygghet och oberoende. Idag företräder den socialdemokratiska regeringen inte folkets majoritet i en mångfald för den enskilde vitala frågor. Med all reser-

vation för tillförlitligheten hos skilda opinionsundersökningar vågar jag hävda att våra medborgare i sådana frågor inte har samma grundsyn som regeringen.

Majoritet för valfrihet i barnomsorgen

Låt mig påminna om den allmänna synen på familjepolitik och barnomsorg. Och om de alternativ som idag står emot varandra. Det socialdemokratiska monopolsystemet med kommunal barnomsorg. Och det borgerliga byggt på valfrihet mellan kommunal och enskild omsorg möjliggjord genom vårdnadsbidrag. Tillförlitliga opinionsundersökningar visar otvetydigt att en majoritet — även bland socialdemokratiska väljare — anser att valfrihet med vårdnadsbidrag är att föredra framför det kommunala daghemsmonopolet.

Tillfrågad härom i TV:s Rapport förklarade den socialdemokratiska riksdagsmannen Bo Södersten nyligen att socialdemokraternas officiella syn präglades av "daghemsstalinister" — av folk "som egentligen inte vill se verkligheten sådan som den är och som bara kör på i gamla upptrampade hjulspår . . .

Men partietablissemanget slåss för sitt revir. Till de hårdaste motståndarna mot frihet för föräldrarna att själva avgöra vad som är bäst för dem och barnen hör biträdande socialminister Bengt Lindqvist. Han får stöd av kommunförbundets och faktlärarnas utredningsmän, som opponerar sig med samma slags argument som en gång LO-experten Anna Hedborg mot människors frihet att själva forma sin tillvaro. Nämligen att "samhällsekonomiska skäl" talade däremot. Om någon av föräldrarna valde att själv ta hand om sina

barn när de var små, skulle "samhället" ju gå miste om deras arbetsinsatser — och om de skatteinkomster som arbete utanför hemmet skulle tillföra stat och kommun. Människorna — barnens föräldrar — betraktades som en "samhällsekonomisk resurs". Med sådana fick man inte ostrafat slösa genom vårdnadsbidrag som gav endera av föräldrarna möjlighet att stanna hemma. Föräldrarnas eget ansvar och egna synpunkter på barnens vård och bästa, sådant måste vika för "det samhällsekonomiska intresset".

"Egoistiskt" bullbak

Detta påstås utgöra exempel på den "krassa egoism" som de socialdemokratiska valaffischerna går till storms mot. Liika egoistiskt som att mor eller far bakar bullar hemma och minskar skatteintäkterna från yrkesmässigt bullbak. Så kan ord som "egoism" och "solidaritet" styra debatten. Trots att den enskildes egoism är mindre allvarlig än kollektiv egoism. Den enskilde måste räkna med att ställas till ansvar för sina gärningar. Den kollektiva sällan eller aldrig. Därför att kollektiv egoism är abstrakt, anonym och oåtkomlig. Den kan vara både aningslös och samvetslös.

Men vart har den vanliga enskilda människan och hennes frihet tagit vägen i detta avhumaniserade Sverige? Hur kan man tala om folkstyre och demokrati med det slags medborgarsyn? Frågan riktas än en gång till Ingvar Carlsson. Vilken säkert som vanligt ber partisekreterare Bo Torsson om hjälp med svaret.

Som det är med familjepolitik och barnomsorg, förhåller det sig också på utbildningsområdet, då det gäller rätts-

trygghet, lag och ordning, kollektiva fondsystem, kärnenergi och mycket, mycket annat i fråga om vilket s k marginalväljare tillåts spela en större roll än den majoritet av socialdemokrater som tydligen antas i alla väder traditionsmässigt rösta på sitt gamla parti oavsett vilken politik partiet torgför.

Men socialdemokraterna drar alltför stora växlar på förtroende och traditioner. En ändring är på väg. Där om vittnar åtskilligt som inte kan undgå en gammal politiker. Det får också stöd av de vetenskapliga analyser som målmedvetet bedrivs rörande valvindens växlingar — främst vid den statsvetenskapliga institutionen i Göteborg, nu senast av forskarna Sören Holmberg och Mikael Gilljam avseende 1985 års val.

Förtroendet för (s) avtar

Deras analyser bekräftar det ökade främlingskap som väljarna i gemen börjat hysa gentemot partier och politiker. Det kommer främst till uttryck i bristande förtroende och känsla för det parti väljarna betraktat som sitt eget. Förr har rörligheten inom "blocket" varit betecknande för borgerliga partier. 1985 präglades även socialdemokraterna av motsvarande tendenser. Medan andelen s-väljare som betraktade sig som anhängare av det socialdemokratiska partiet tidigare låg mellan 77 och 78 procent, hade andelen 1985 sjunkit till 69 procent. Åsiktsröstningen ökade på bekostnad av klassröstningen. En högervind har — säger forskarna — slagit igenom bland alla partiets väljare. En allmän förskjutning högerut har skett på den traditionella höger-vänsterskalan.

Forskarna pekar också på den stigande

andelen röstsplittare i riksdags- och kommunalval, som också den tyder på minskat förtroende för det egna partiet. 1970 uppgick dessa till 6 procent. 1985 till 11 procent. Det nya 1985 var att socialdemokratiska väljare i ännu högre grad började splittra sina röster och stödja andra partier än det egna i kommunalvalen. Andelen socialdemokratiska "splittare" mer än fördubblades enbart mellan 1982 och 1985. Hur siffrorna kommer att utfalla den 18 september, därom vet vi idag föga. Vi vet att andelen osäkra är exceptionellt stor. Det skulle förvåna om inte dubbelmoralen och det offentliga hyckleriet inom regeringspartiet slog igenom i valresultatet. Det finns gränser även för partiloyaliteten.

* * *

Under den sommar vi alla ser fram emot kommer högtrycksdagar att väcka sommarförväntningar till liv och lågtrycksveckor att åter släcka dem. Likt SMHI:s prognoser och väderlekens skiftningar kommer också optimism och pessimism att brytas mot varandra under de månader som återstår till den 18 september. Med den skillnaden bara att vad den ene ser fram emot med ljusa förväntningar, kan den andre bedöma med djup oro. Den ene och den andre är i det fallet engagerade politiker och politiska partier. Medan en stor del av det folk som med sina röster har att avgöra utfallet av valdagens prognoser i stort sett ägnar sig åt vardagens triviala bekymmer. "Visst skall vi rösta. Men vad betyder vår röst? Det går ändå som det går."

Sådana uppgivenhetens resonemang är ingalunda triviala. De är uttryck för den

oroande tendens jag har tecknat om den svenske väljarens tilltagande resignation. Människor bryr sig inte längre. Politiken utövas i stor utsträckning över deras huvuden. Våra medborgare har blivit vad en tysk hovrättsdomare kallat "Zuschauer-genossen" — åskådarmedborgare — i en demokrati där lagstiftning och politisk reglering "automatiserats". Tusentals nya eller förändrade lagar — av vilka flertalet rör den enskilde medborgarens vardag — passerar årligen riksdagens löpande band. Medborgaren har ingen som helst möjlighet att följa vad som sker.

Enligt Holmberg och Gilljam tyckte inte mindre än 66 procent av väljarna att 1985 års valrörelse "innehöll för mycket

partikäbbel och endast 3 procent ansåg att den var saklig och informativ". Detta är definitivt inte bra för demokratin. Dåligt informerade, okunniga och likgiltiga medborgare blir inte längre folkstyrets yttersta garantier utan i stället dess fiender.

Det är inte så bra ställt i Sverige som den socialdemokratiska mytbilden vill göra gällande. Det finns anledning att göra detta klart för oss alla och samtidigt inse att inte bara politikerna utan också *var- enda röstberättigad medborgare* har ett demokratiskt ansvar för framtiden. Samt att det är på valdagen som detta deras ansvar utkrävs. Sedan är det för sent för den här gången. Sedan dröjer det ytterligare tre år innan nästa möjlighet öppnar sig.